

WPA-Benelux

Nieuws 2002/3

Jaargang 23

December 2002

Nummer 3

Inhoudsopgave

Blz	4	Van de redactie	
Blz	5	Het Bruijn's boshoe; opnieuw ontdekt	Kees Moeliker
Blz	8	Loi's praktische kolom	Loi Burger
Blz	10	Dieter Arnolds Erelid van WPA-Benelux	Redactie
Blz	12	23 ^{ste} Fazantendag te Heeswijk-Dinther	Merlijn v/d Wittenboer
Blz	13	CBAC – Nieuwsflitsen	Han Assink
Blz	14	Het DNA – onderzoek in relatie tot de kamhoenders en kraagfazanten	Ludo Pinceel
Blz	17	Excursie naar Vogelpark Plantaria	Redactie
Blz	18	Activiteitenkalender	Redactie
Blz	19	Colofon	

Van de Redactie...

De 23ste Fazantendag is goed verlopen. In deze Nieuwsbrief treft U een verslag aan over deze bijeenkomst van de hand van Merlijn van den Wittenboer.

Wij zijn bijzonder verheugd met de toekenning van het erelidmaatschap van WPA – Benelux voor Dieter Arnolds voor zijn bijdragen aan de avicultuur. Een artikel hierover treft U aan in deze Nieuwsbrief.

Bovendien kunt U opnieuw kennis nemen van praktische diergeneeskundige ervaringen in de veterinaire kolom van Loi Burger, die dit keer de behandeling van coccidiose behandelt.

De 24ste Fazantendag van het komende jaar in 2003 zal hopelijk plaatsvinden in Burgers' Zoo. Het bestuur zal binnenkort de volledige informatie geven. Berichten hierover kunt U verwachten in de volgende Nieuwsbrief.

Het hoofdkantoor dat inmiddels vele jaren gehuisvest was op de Child Beale Trust in Pangbourne is verhuisd. Het kantoor is nu gevestigd in Fordingbridge. Tevens heeft Jill Court als administrator afscheid genomen van de WPA en in haar plaats is Mevr. Pat Savage aangesteld.

Het nieuwe WPA-adres is:

***World Pheasant Association
7-9 Fordingbridge
Hampshire SP6 1JF
Groot Britannië***

***Tel: GB 01425 – 657 129
Fax: GB 01425 – 658 053***

E-mail en web site zijn ongewijzigd

Het Bruijn's boshoen; opnieuw ontdekt!

Grootpoothoenders of megapoden hebben weinig in de belangstelling gestaan. Dankzij de inspanningen van de Megapode Specialist Groep is de interesse in deze interessante vogelgroep enorm toegenomen onder leiding van René Dekker de curator van vogels van het Leid's Natuur Historisch Museum, Naturalis. Bijgaand is een artikel over de herontdekking van het Bruijn's boshoen. Dit werd door Ivan Roels ter kennisgeving doorgestuurd aan de redactie van de WPA – Nieuwsbrief.

Door Kees Moeliker

Bron: Natuurmuseum Rotterdam (web site)

Het Bruijn's boshoen (*Aepyodius bruijnii*), een grootpoothoen van het Indonesische eiland Waigeo dat in februari 2001 - na ruim een halve eeuw onzekerheid over zijn voortbestaan - met de vondst van een kop en afgekloven botten werd herontdekt door Kees Heij en Hans Post van het Natuurmuseum Rotterdam, heeft zijn kop weer opgestoken. In mei werd de vogel voor het eerst levend waargenomen, en afgelopen maand maakte de Indonesiër Kris Tindige van de Papua Bird Club de eerste foto's van een levend exemplaar. Hij presenteerde de foto's in het Natuurmuseum Rotterdam waar sinds 1999 een onderzoek loopt naar deze mysterieuze vogelsoort.

De eerste foto die ooit van een levend Bruijn's boshoen is gemaakt. [foto Kris Tindige, Papua Bird Club, 12 augustus 2002]

Eerste waarneming en eerste foto's

Afgelopen mei slaagde de Belgische vogelaar Iwein Mauro erin de vogel, als eerste westerling, levend en in het wild bij zijn nesthoop op de hoogste berg van Waigeo te observeren. In het verslag over zijn bevindingen in het laatste nummer van de *Megapode Newsletter* (augustus 2002) ontbreekt helaas het bewijsmateriaal van deze belangwekkende eenmanswaarneming: een foto van de vogel. Aan het gemis van foto's is nu een eind gekomen. Tijdens zijn bezoek aan het Natuurmuseum Rotterdam presenteerde Kris Tindige, op studiereis in Nederland, met gepaste trots een stapeltje foto's van een levend Bruijn's boshoen, de eerste die ooit van deze soort zijn gemaakt. Tindige kreeg de vogel die, afgezien van een manke poot, in redelijke conditie verkeerde, op 12 augustus in een bamboe kooitje aangeboden op het eilandje Doom vlakbij Sorong, de districtshoofdstad van noordwest Papua in Indonesië. Het Bruijn's boshoen was eind juli in een strik van een vogeljager gelopen in het regenwoud in de heuvels nabij het dorp Warsambin in het zuiden van Waigeo. Wetende dat hij iets bijzonders had gevangen - Kris Tindige (Papua Bird Club) verspreidt al sinds 1999 samen met Kees Heij en Hans Post (Natuurmuseum Rotterdam) 'opsporingsberichten' van het Bruijn's boshoen onder de inwoners van Waigeo - liet de jager de vogel niet zoals gebruikelijk in de kookpot zakken maar bracht hem - levend, op een dieet van kokos - naar Tindige die geen moment aarzelde om het hoen te fotograferen.

Kaart van Waigeo. [mapgraphics Jaap van Leeuwen]

Levend bewijs

Kees Heij en Hans Post, die inmiddels bijna alle oude in museumcollecties bewaarde Bruijn's boshouders hebben onderzocht en - op zoek naar het hoen - Waigeo al drie keer doorkruisten, reageerden opgetogen bij het bekijken van de foto's: "Eindelijk levend bewijs. Nu is de natuurlijke kleur van de niet-bevederde delen zoals iris, kop huid, snavel en poten bekend, en deze nieuwe vindplaats in het zuiden van Waigeo geeft aan dat de soort niet uitsluitend zeer lokaal in het hoge bergbos in het centrale deel van het eiland voorkomt. De drie nu bekende locaties liggen 30 tot 50 kilometer uit elkaar en vertegenwoordigen elk een apart biotoop, dat maakt de soort minder kwetsbaar." Kris Tindige is van plan om met zijn Papua Bird Club de vogeljagers van Waigeo 'om te scholen' tot veldwaarnemers en ze - tegen betaling - biologische informatie over het Bruijn's boshoen te laten verzamelen. "Wij

komen zo meer te weten over deze mysterieuze vogel, zij kunnen kippen kopen en dat houdt hopelijk de wilde hoenders van Waigeo uit de kookpot." aldus Tindige.

Grootpoothoen

Bruijn's boshoen draagt de wetenschappelijke naam *Aepyodius bruijnii* en behoort tot de 22 soorten tellende familie der grootpoothoenders, ook wel thermometervogels genoemd. Deze groep is uniek in de vogelwereld omdat zij hun eieren laten uitbroeden door middel van aardwarmte, zonnewarmte, of de warmte die rottende plantenresten produceren.

Grootpoothoenders begraven hun eieren in warm zand of in zelf opgeworpen rottende bladerhopen en vertonen geen of heel weinig broedzorg. De meeste soorten komen voor in de Indo-Australische regio; het Bruijn's boshoen leeft uitsluitend op het eiland Waigeo voor de kust van de Vogelkop in het noordwesten van Nieuw-Guinea. Over de levenswijze van deze vogelsoort is nauwelijks iets bekend.

De 'Rotterdamse kop'

De vogelcollectie van het Natuurmuseum Rotterdam bevat een complete kop (bewaard in alcohol) en de botten uit de vleugels en poten van een Bruijn's boshoen. Het zijn de resten van het vierentwintigste exemplaar van Bruijn's boshoen (veiliggesteld door Heij, Post en Tindige in februari 2001) dat in een museumcollectie wordt bewaard. Meer is er niet, en tot de melding van Iwein Mauro uit begin juni 2002, was de vogel zelfs nog nooit levend door een westerling gezien. Het voorlaatste exemplaar dateert van 1938, de rest werd rond 1880 in opdracht van verenhandelaar Anton Bruijn door lokale jagers op Waigeo verzameld en geconserveerd om vervolgens te worden verkocht aan natuurhistorische musea.

De kop van het 24ste exemplaar van het Bruijn's boshoen (collectie Natuurmuseum Rotterdam, NMR 9989-01605) uit 2001, waarmee het voortbestaan van de soort, na meer dan 60 jaar onzekerheid, werd bevestigd. [foto: Hans van Middelkoop]

Inmiddels zijn er heel wat expedities naar Waigeo afgereisd om het Bruijn's boshoen te vinden, echter zonder resultaat. Over zijn voortbestaan ontstond steeds meer onzekerheid. Tot 2001. Toen wisten Kees Heij en Hans Post de overblijfselen van een nieuw exemplaar, het vierentwintigste, te bemachtigen. Samen met Kris Tindige van de Papua Bird Club doorkruisten zij, op zoek naar het hoen, Waigeo in 1999, 2000 en 2001 en verspreidden zijn signalement onder de dorpelingen van vrijwel elke kampong. De aanpak van hun 'Waigeo Expeditions' had succes. Op 23 februari 2001 kregen zij een complete kop en de afgekloven botten van een Bruijn's boshoen in handen. De vogel was bij toeval gevangen door een hond tijdens de varkensjacht, zijn baas had hem met smaak opgegeten en was zo slim zijn etensresten niet aan zijn trouwe viervoeter te voeren maar te bewaren. Er kwam een eind aan meer dan een halve eeuw twijfel: het Bruijn's boshoen leeft! De Rotterdamse kop (de andere Bruijn's boshoenders worden bewaard in de natuurhistorische musea van Parijs, Londen, Leiden, Hamburg, Dresden, Frankfurt, Milaan, New York en Philadelphia) haalde de wereldpers, zelfs de kolommen van het gezaghebbende blad *Science*, en stimuleerde - gezien het werk van Mauro - kennelijk tot meer speurwerk. Ook de 'opsporingsberichten' van de Waigeo Expeditions van Tindige, Heij en Post blijken hun vruchten af te werpen. Langzaam komt het Bruijn's boshoen tot leven.

Loi's praktische kolom *'De bestrijding van coccidiose'*

Door: Loi Burger

Bij kippen is het zo dat een jong dier na een milde coccidiose infectie antistoffen gaat maken tegen die soorten coccidiose waar hij mee besmet is. De door het dier opgebouwde immuniteit geeft mede door regelmatig optredende nieuwe contacten met de parasiet een levenslange bescherming. Dat weten we zeker.

Voor kippen is een entstof ontwikkeld bestaande uit afgezwakte coccidiën, deze veroorzaken geen of zeer milde ziekteverschijnselen en zorgen ervoor dat het afweermechanisme van de kippen geprikkeld wordt tot het maken van antistoffen zodat bij een infectie met een kwaadaardige coccidiose soort het lichaam kan optreden door de antistoffen in geweer te brengen en daarmee de ongewenste indringers op te ruimen.

't Lijkt eenvoudig maar helaas.

Duivenliefhebbers weten dat coccidiose bij hun dieren een probleem kan blijven als er niet regelmatig behandeld wordt, kennelijk maken duiven slecht antistoffen aan tegen deze parasiet.

Uit onderzoek bij kamhoenders (gestorven dieren) is gebleken dat zelfs dieren van 4 jaar oud waren gestorven aan een coccidiose infectie, soms van de blinde darm en in andere gevallen was de dunne darm ernstig aangetast.

Bij jonge dieren kan het bij zeer steriele opfok gebeuren dat er geen contact is tussen de dieren en coccidiose (denk aan gaasbodems en frequent reinigen). Dieren van 4 jaar oud zullen in hun jongere jaren bijna zeker contact met de coccidiose parasiet hebben gehad,

waarom zijn ze dan na die infectie(s) niet beschermd? Maken ze net als duiven geen antistoffen? Een leuke puzzel voor de wetenschap lijkt mij. Wie o wie biedt zich aan? We zullen het voorlopig met het bestrijden van de verschijnselen moeten doen.

Hoe constateer je een coccidiose besmetting.

Bij jonge dieren vaak bol in de veren zitten en afwijkende mest soms met bloed.

Bij oudere dieren: Deze geven een zieke indruk en hebben vaak ook afwijkende mest, de dieren gaan meestal meer drinken omdat de coccidiose diarree veroorzaakt.

Met behulp van een microscoop is coccidiose vrij eenvoudig vast te stellen, lastig is het precies te zeggen om welke soort het gaat, hetgeen voor de behandeling wel van belang is.

De meest gebruikte middelen om coccidiose te behandelen zijn:

ESB3: (sulfachloorpyrazine-Na 30%)

Dosering bij dunne darm coccidiose. 1 gram per liter drinkwater,

bij blindedarm coccidiose. 1,5 gram /L

Toedieningsschema, het is belangrijk om dit schema aan te houden wil de reproductie cyclus van de coccidiose doorbroken worden.

3 dagen wel behandelen – 2 dagen geen behandeling – 3 dagen wel behandelen

Baycox 2,5%: (toltrazuril)

Dosering: Per dag dient een dier 7 mg toltrazuril per kg lichaamsgewicht binnen te krijgen.

Zo dat wordt even rekenen, want 1 ml baycox 2,5% bevat 25 mg toltrazuril. Succes met het berekenen.

Als richtlijn kan dienen bij dieren die een normale hoeveelheid drinken: 1 ml baycox 2,5% per liter drinkwater.

Het middel **baycox 2,5%** moet **48 uur** worden gegeven.

Een nadeel van dit middel is dat er geen of nauwelijks immuniteitsopbouw is bij kippen, maar ja bij kamhoenders hebben we daar toch al een probleem mee denk ik.

Sulfadimidine –Na 100%

Dosering 1-2 gram per liter drinkwater

Toedieningsschema:

3 dagen wel behandelen – 2 dagen geen behandeling – 3 dagen wel behandelen

Bij dit middel moet men wel bedenken dat een sterke overdosering of te lange behandelingsduur tot sulfa vergiftigingen kan leiden, dan is het middel erger dan de kwaal.

Bovenstaand zijn de meest gebruikte middelen weergegeven, ik hoop dat U ze bij de opfok van de jonge dieren niet nodig heeft, laat bij twijfel de mest van uw dieren onderzoeken en wacht niet tot de darmen onherstelbaar beschadigd zijn door de oöcysten die de ziekte coccidiose veroorzaken.

Dieter Arnolds, erelid van WPA – Benelux

Door: redactie

Tijdens de 23ste Fazantendag te Heeswijk-Dinther is Dieter Arnolds en zijn echtgenote Irmgard in het zonnetje gezet voor zijn verdiensten voor het houden van hoenderachtigen en zijn inspanningen voor de World Pheasant Association. Bijgevoegd is de brief van motivatie op grond waarvan de algemene ledenvergadering unaniem besloten heeft Dieter Arnolds te benoemen als erelid van WPA – Benelux.

Als extra blijk van waardering voor Dieter heeft de voorzitter namens Keith Howman een boek overhandigd met een speciale opdracht. Tevens is hem de motivatiebrief overhandigd in bijzijn van de deelnemers van de 23ste Fazantendag.

Dieter Arnolds tijdens de 23ste Fazantendag op 'de Rooie Hoeve'

Heeswijk-Dinther, Arcen, 13 april 2002.

Motivatiebrieft voor erelidmaatschap van Dieter Arnolds

De algemene ledenvergadering van de World Pheasant Association heeft in haar vergadering van 22 maart 2002, te Budel, unaniem besloten om Dieter Arnolds het erelidmaatschap te verlenen van de World Pheasant Association-Nederland-België.

Dieter Arnolds heeft zich, samen met zijn echtgenote Irmgard, uitzonderlijk ingezet voor de World Pheasant Association en voor de hoenderachtigen in het algemeen.

- Dieter Arnolds heeft zich ingezet om de kennis over het houden van fazanten op een onbaatzuchtige manier te verspreiden en heeft zich ingespannen om kwekers en instanties voor te lichten over het houden van fazanten.
- Dieter Arnolds is in staat geweest om samen met zijn echtgenote grensoverschrijdende contacten te leggen, die een grote stimulans zijn geweest voor de samenwerking op het gebied van fazantachtigen in België, Duitsland, Nederland en daarbuiten.
- Dieter Arnolds heeft met name op het gebied van broedtechniek, voedingssystemen, gezondheidszorg en volièrebouw indrukwekkend bijgedragen tot de ontwikkeling van het houden van fazantachtigen en stelde deze kennis steeds aan anderen beschikbaar.
- Dieter Arnolds heeft zich steeds ingezet voor het houden van minder attractieve soorten, en steeds het belang onderstreept van de 'gewone fazant'.
- Dieter Arnolds' bijdrage aan de verschillende werkgroepen is evident. Van de eerste dag af, meer dan 20 jaar geleden, stond hij aan de wieg van de werkgroep kamhoenders, hetgeen geresulteerd heeft in internationale erkenning voor deze werkgroep.
- Dieter Arnolds heeft bovendien een zeer uitgebreide verzameling beeldmateriaal samengesteld. Materiaal dat met regelmaat vertoond wordt aan groepen geïnteresseerden.

Op basis hiervan heeft het bestuur en de algemene ledenvergadering op 22 maart 2002 unaniem besloten Dieter Arnolds te benoemen tot erelid van de World Pheasant Association – Benelux.

23ste Fazantendag te Heeswijk –Dinther en 'De Rooie Hoeve'

Door: Merlijn van den Wittenboer

De 23ste Fazantendag van de WPA Nederland-België op 13 april jl. zit er al weer enige tijd op.

Deze keer werd de fazantendag gehouden in een partycentrum de Proatstal in Heeswijk-Dinther, waarnaast een bezoek is gebracht aan Fazanterie de Rooie Hoeve. Hierbij enkele impressies van dit gebeuren.

Ontmoeting.

De WPA-fazantendag kenmerkt zich al jaren als ontmoetingdag voor verschillende fazantenliefhebbers waar de onderlinge gemoedelijkheid een belangrijke factor vormt. Voor de bijna zestig fazantenliefhebbers was dat in Heeswijk-Dinther ook het geval. Daarnaast was het bestuur er in geslaagd om enkele interessante sprekers achter de microfoon te krijgen. Op deze wijze krijgt het aangename samenzijn ook nog een inhoudelijke waarde voor het uitoefenen van de mooie hobby in het houden en kweken van fazanten. Nieuwe inzichten en technieken leveren hieraan ook positieve bijdragen.

Erelid WPA.

Han Assink opende de bijeenkomst en heette alle gasten van harte welkom en speciaal Dieter Arnolds. Het bestuur van de WPA Benelux had besloten om hem te benoemen als erelid vanwege zijn vele verdienstelijke en onbaatzuchtige bijdragen gedurende vele jaren op verschillende terreinen in het houden van fazanten. Dit werd onderstreept door het uitreiken van een oorkonde aan hem en de bloemen waren natuurlijk voor Irmgard die hem al die jaren hierbij begeleid en wellicht zo nu en dan ook nog adviseert.

De sprekers.

Han Assink gaf vervolgens een korte toelichting op de verschillende projecten waarin de WPA-Benelux participeert. Daarbij kwamen het Indochina programma, het verloop van het DNA-project, de resultaten van de Blyth's Tragopanen, het Edwards' fazant Internationaal Stamboek, het project met de Vietnamfazant, alsmede het Kamhoender- en Kraagfazanten-project aan de orde. Deze projecten kenmerken zich vooral om de raszuiverheid van de fazanten beter in beeld te krijgen en te beschermen en almede om vanuit de WPA een bijdrage te leveren aan de conservatie en bescherming van de bedreigde populaties. Hij dankte de leden die hieraan bijdragen leveren.

Merlijn van den Wittenboer zei zeer vereerd te zijn dat Fazanterie de Rooie Hoeve gastheer mocht zijn voor de fazantendag 2002. Hij lichtte de doelstellingen van de Stichting Fazanterie de Rooie Hoeve toe, die naast het collectioneren van fazanten zich met name ook bezig

houd met het verstrekken van informatie over deze vogels via o.a. internet en andere voorlichtingsmaterialen en het leveren van een wezenlijke bijdrage aan de projecten die zich richten op de bescherming en het in stand houden van de bedreigde soorten.

Ludo Pinceel wist de aanwezigen zoals we van hem gewend zijn uitstekend te boeien met zijn uitleg over de projecten met het DNA- en morfologische onderzoeken die zich richten op de raszuiverheid van de fazanten.

Loi Burger had een interessant verhaal over de meest voorkomende ziekten bij fazanten en welke medicijnen daarbij van dienst kunnen zijn.

Ook Peter Holsheimer kon als laatste spreker op humorvolle wijze alle aanwezigen nog boeien met goede informatie over samenstelling van de voeding voor de fazanten.

Bezoek fazanterie

Na dit bijzonder interessante inhoudelijke deel van de WPA-dag werd via een korte wandeling door het Brabantse landschap Fazanterie de Rooie Hoeve bezocht. Naast het bewonderen van de prachtige en uitgebreide collectie fazanten was daar ook voldoende ruimte om onder het genot van een kopje koffie of drankje opnieuw aandacht te besteden aan de goede onderlinge relaties en het uitwisselen van informatie waarna een inmiddels uitgedund gezelschap deze geslaagde dag afsloot met een heerlijk buffet in de Proatstal.

CBAC – Nieuwsflitsen

Door: Han Assink

- De voorzitter heeft een bespreking gehad met de directeur van Hanoi Zoo, de heer Le Sy Thuc. Onderwerp van de besprekingen waren de voortzetting van de samenwerking tussen WPA en de dierentuin en tevens de nieuw te bouwen dierentuin in Hanoi. Deze nieuwe dierentuin zal een oppervlakte van 175 ha omvatten. De directeur bezocht dierentuinen in Europa en tevens de Floriade
- De kweek met de Vietnamfazant loopt goed in tegenstelling met de kweek van de Blyth's tragopan. Met name de dierentuinen van Antwerpen en Jersey hebben goede kweekresultaten. Inmiddels zijn dieren verplaatst naar de dierentuinen van Berlijn, Halle, Lodz en een aantal particuliere kwekers.
- Het is verheugend om te melden dat Gaston Peers in Deerlijk er in geslaagd is om met de Blyth's Tragopan te kweken in 2001 en 2002. Ook de dierentuin van San Diego heeft met deze soort gekweekt.
- In september heeft een bijeenkomst plaatsgevonden van de Galliform Taxon Advisory group, die plaats vond in Barcelona. Deze bijeenkomst was goed bezocht.
- De dierentuin van Hanoi heeft de collectie uitgebreid met een aantal paren Jabouille rode kamhoenders. Dit jaar is er nog geen sprake geweest van voortplanting. Zodra dit gebeurd is het de bedoeling om een aantal vogels in te voeren in de Europese Unie.
- De kamhoenderwerkgroep heeft inmiddels weer een aantal bijeenkomsten gehad. Een opmerkelijk feit is de hypothese van Loi Burger, dat de grote verliezen door coccidiose te maken hebben met een niet of slecht functioneren van het immuunsysteem. Verder onderzoek zal hierin helderheid brengen. Dit onderzoek is inmiddels gestart.

DNA – onderzoek

In relatie tot de kraagfazanten en kamhoenders

Door: Ludo Pinceel

We hebben er reeds bij herhaling op gewezen dat het houden van wilde dieren op termijn enkel zal kunnen verantwoord worden in het kader van educatie en conservatie.

“Wilde dieren” hoeven daarom niet direct “dieren uit het wild” te zijn.

Van heel wat vogelsoorten worden er in beschermd milieu veel meer individuen gehouden dan er nog in de natuur voorkomen. Wildvangdieren zijn uiteraard meestal goede founders, maar als iedereen dergelijke vogels zou ambiëren, zou dat een veel te grote belasting vormen voor de vaak beperkte populaties die nog in het wild voorkomen. Anderzijds is het de vraag of de dieren die wij in onze volières houden nog voldoende genetisch zuiver zijn om als voorbeeld van of als reservoir voor de echte wilde soort te kunnen dienen.

Dit probleem, dat zich voor een groot aantal vogelsoorten stelt, kan op verschillende manieren benaderd worden. Ideaal zou zijn dat we, dankzij een goede boekhouding, de afstamming van onze vogels tot bij hun wilde voorouders zouden kunnen reconstrueren. Dit is echter slechts voor een beperkt aantal dieren mogelijk. Dergelijke vogels maken ook vaak deel uit van lopende projecten en zijn daarom niet altijd voor alle liefhebbers beschikbaar. Een andere methode bestaat erin de bestaande populaties in beschermd milieu door te lichten om zo te trachten alle kruisingen tussen verschillende soorten of ondersoorten uit te schakelen.

Hiervoor heeft de wetenschap er de laatste jaren een belangrijk hulpmiddel erbij gekregen: het DNA-onderzoek. Vroeger was men gedwongen zich uitsluitend te baseren op het uiterlijk van een vogel om hem te beoordelen op zijn raszuiverheid. Goede kenmerken zijn echter niet noodzakelijk het bewijs hiervan, maar kunnen ook het resultaat zijn van een doorgedreven kunstmatige selectie. Onderzoek van het DNA kan echter in veel gevallen een kruising aan het licht brengen, zelfs als die generaties geleden is gebeurd.

Wat is DNA eigenlijk?

Alle levende wezens beschikken over informatie. Die informatie is van levensbelang. Ze vormt de basis voor de opbouw van het lichaam met zijn typische (erfelijke) kenmerken, maar ook voor de sturing van de stofwisseling en het gedrag. Elke cel van een lichaam beschikt in principe over dezelfde informatie; daarom kunnen cellen perfect samenwerken. Deze informatie is bij alle bekende organismen, van bacteriën tot gewervelde dieren, vastgelegd in het DNA. Dat DNA is een ingewikkelde organische molecule waarin bepaalde onderdelen, de zogenaamde basenparen, in een welbepaalde volgorde voorkomen. Deze basen (adenine, guanine, cytosine en thymine) worden meestal als A G C T voorgesteld en vormen de letters van het genetisch alfabet. Een zinvol stuk informatie noemen we een gen.

Wanneer we een willekeurige cel van het lichaam bekijken, treffen we twee soorten DNA aan. De eerste soort die met de naam nucleair DNA of kern-DNA wordt aangeduid vinden we

terug in de kern. Deze informatie wordt tijdens de celdeling onder de vorm van chromosomen aan de dochtercellen doorgegeven. Tijdens de geslachtelijke voortplanting krijgt de nakomeling evenveel kern-DNA van de beide ouders, waardoor een nieuwe unieke combinatie van genen tot stand wordt gebracht.

Een tweede soort DNA wordt aangetroffen in de zogenaamde mitochondriën. Dit zijn celonderdelen die instaan voor de energielevering: de krachtcentrales van de cel dus en ze hebben hun eigen informatie. Dit DNA wordt mitochondriaal DNA genoemd of kortweg Mt-DNA. De wetenschap is van mening dat deze mitochondriën oorspronkelijk afstammen van een soort gespecialiseerde bacteriën die meer dan anderhalf miljard jaar geleden in de cellen terechtkwamen. Dankzij hun vermogen om zeer efficiënt energie te produceren, ontstond er een unieke samenwerking die de moderne cel opleverde. Twee zaken zijn zeer belangrijk voor wat het Mt-DNA betreft:

- de mitochondriën van een levend wezen zijn steeds uitsluitend van de eicel, dat wil zeggen van de moeder afkomstig; de vader van een dier levert dus geen Mt-DNA aan zijn nakomelingen.
- door het feit dat de mitochondriën voor het grootste deel van hun levensverrichtingen op de cel beroep kunnen doen, is heel wat van hun DNA niet meer werkzaam; daarin kunnen dus ongestraft allerlei wijzigingen (mutaties) optreden. Hierdoor gaan verschillende soorten, ondersoorten en zelfs stammen en individuen al gauw van elkaar verschillen, wat herkennen ervan vrij eenvoudig maakt.

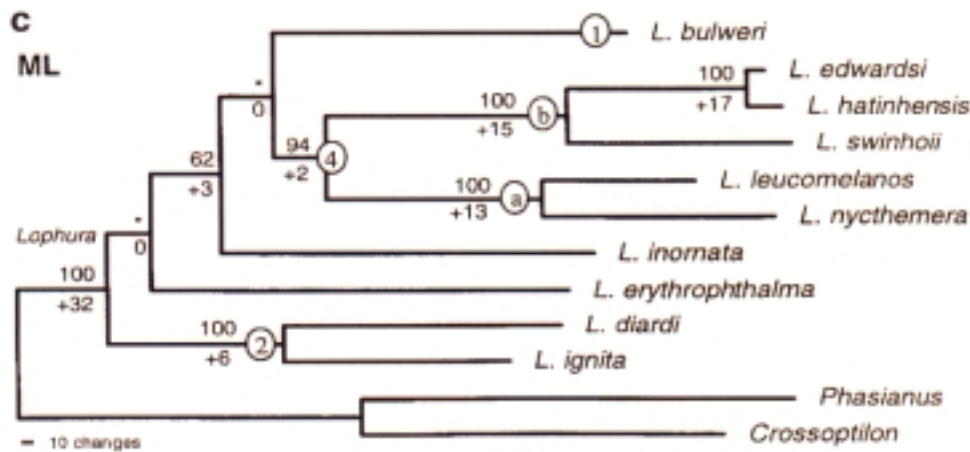
Hoe gebeurt zo'n DNA onderzoek?

Zonder in detail te treden kunnen we het eigenlijke onderzoek in een zevental fasen opsplitsen:

1. DNA wordt geïsoleerd
2. door middel van zogenaamde primers wordt een bepaald stuk DNA uitgeknipt
3. dit stuk wordt met behulp van PCR (polymerase chain reaction) vermenigvuldigd, zodat er genoeg materiaal is om het te onderzoeken
4. de basenvolgorde van het betrokken stuk wordt uitgelezen: dit noemen we "sequencing"
5. de basenvolgorde van verschillende individuen worden met elkaar vergeleken
6. er wordt een verwantschapsboom opgesteld
7. de resultaten worden geïnterpreteerd

Het spreekt vanzelf dat een dergelijk onderzoek alleen in gespecialiseerde laboratoria kan gebeuren. Ervaring met het DNA van de betrokken diergroep bv. de hoenderachtigen is een vereiste. Een morfologische basiskennis kan enorm hulp bieden bij het interpreteren van de resultaten.

Een voorbeeld van een dergelijke boomstructuur geeft de onderlinge verwantschap aan van een aantal Lophura-soorten. Uit deze boom blijkt bijvoorbeeld dat de Vietnamfazant (*L. hatinhensis*) genetisch weinig verschilt van de Edwards' fazant (*L. edwardsi*). De Swinhoefazant (*L. swinhoiei*) is duidelijk sterk verwant met de twee vorige soorten. Een individu dat uiterlijk als een "dwars" beschouwd wordt, maar voortgaande op zijn Mt-DNA bij de "swinhoe"-tak van de boom terecht komt, heeft dus zeker een "swinhoe"-voormoeder gehad.

Resultaten van het onderzoek voor Chrysolophus en Gallus.

Het is bekend dat er talloze kruisingen gebeurd zijn tussen Lady Amherst- en goudfazanten. Soms was de bedoeling “nieuwe” kleurrijke vogels te kweken, maar ook bij gebrek aan soortechte Lady-hennen werd er op hennen van de goudfazant beroep gedaan. Doorgedreven terugkruising en selectie op uitwendige zogenaamd zuivere Lady-kenmerken leverde dieren op die nog nauwelijks van raszuivere exemplaren te onderscheiden zijn. Toch blijft het hier om bastaarden gaan die voor een conservatieproject waardeloos zijn. Doorgedreven morfologisch onderzoek door leden van de “Werkgroep Kraagfazanten” leverde toch de mogelijkheid op een groot aantal Lady-hanen als kruisingen te ontmaskeren. DNA-onderzoek bevestigde dat alle tot nu toe onderzochte, uit beschermd milieu afkomstige lady Amherst-fazanten – zowel hanen als hennen – “goud-bloed” bezitten.

Voor de wilde kamhoenders meenden we dat het probleem zich vooral stelde voor de rode kamhoenders. In beschermd milieu zijn in het verleden zeker kruisingen opgetreden tussen de verschillende beschreven ondersoorten en zelfs met gedomesticeerde kippen. Ook hier is het morfologisch onderzoek van een groot aantal museumbalgen dat door enkele leden van de Kamhoenderwerkgroep (EJFG) werd uitgevoerd van groot belang gebleken. De kenmerken die door verschillende auteurs aangehaald werden om de verschillende ondersoorten uit elkaar te houden, bleken geen stand te houden. Er werden ook hier criteria gevonden die moeten toelaten een aantal hybriden, vooral met tamme hoenders te ontmaskeren. Ook hier zal het DNA-onderzoek een waardevolle hulp kunnen bieden, temeer daar we dank zij de samenwerking met de Zoo van Hanoi in Vietnam, over DNA-stalen van dieren uit het wild kunnen beschikken.

Een grote verrassing was dat met uitzondering van enkele Britse exemplaren, alle Sonnerathoenders in gevangenschap kruisingen met *Gallus gallus* bleken te zijn. Ondertussen werden reeds heel wat dieren afkomstig van verschillende locaties onderzocht. Dieren uit Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, the UK en zelfs uit Tsjechië blijken allemaal een kip-voormoeder gehad te hebben. Ook hier is er dus nog werk aan de winkel. De jammer genoeg schaarse exemplaren van het groene kamhoen en de vertegenwoordigers van het Lafayettehoen bleken gelukkig raszuiver te zijn.

Tot besluit

kunnen we stellen dat de wetenschappers, maar ook de liefhebbers dank zij de het DNA-onderzoek over een belangrijk middel kunnen beschikken om de waarde van hun collecties voor de conservatie te evalueren.

Jammer genoeg vraagt een dergelijk instrument het nodige voorbereidend onderzoek, vooraleer het op grote schaal kan worden toegepast. En daar zitten we met een probleem: zo'n onderzoek kost tijd en centen.

En wie heeft er vandaag geld over voor een dergelijk vogel-project, vooral omdat er zoveel minder belangrijke zaken te doen zijn.

Excursie Vogelpark Plantaria en bezoek aan andere collecties in België Nederland en Duitsland

Door: Redactie

Op 17, 18, 19 en 20 mei heeft een groep WPA-leden uit Frankrijk onderleiding van voorzitter Alain Hennache de Benelux bezocht. Het Belgische vogelpark Paradisio stond als eerste op het programma en op de zaterdag daarna de Antwerpse dierentuin. Steven Vansteenkiste de vogelcurator van de Zoo gaf een vakkundige rondleiding die enigszins was bekort omdat de groep enige vertraging had opgelopen. Een aantal hoogtepunten werden in de rondleiding opgenomen zoals het kweekstation voor de Kongopauwen en de nieuwe faciliteiten in het vogelgebouw, waarbij in het bijzonder het nieuwe broedstation waardering kreeg. De lunch werd gebruikt in het restaurant van de Antwerpse Zoo.

Vervolgens ging het richting Venlo. In Hotel Campanille werden de koffers uitgeladen en werd de registratie geregeld voor de Franse gasten en hier stonden Jeu en Tiny Gielen klaar om de groep mee te nemen naar hun fazantencollectie. Jeu en Tiny zijn met name geïnteresseerd in fazanten en kraanvogels. De vogels worden getoond in een prachtige ambiance. De Franse WPA-leden waren bij de bezochte collecties vooral onder de indruk van de mooie beplanting in en rondom de volières.

Vervolgens het bezoek aan Huub en Mia Dijkcs, die de Franse groep gastvrij ontvingen. Hier was wat meer tijd om gedachten uit te wisselen en elkaar beter te leren kennen. Twee Fransen spraken uitstekend Duits hetgeen de communicatie een stuk gemakkelijker maakte. Huub en Mia hadden bij restaurant 't Klömpke in Swalmen een uitstekende maaltijd georganiseerd die zeer goed in de smaak viel. De Franse WPA-groep had de familie Gielen en de familie Dijkcs gastvrij uitgenodigd om deel te nemen aan de gezellige maaltijd.

De volgende dag stond een bezoek aan VogelZOO Plantaria op het programma. De bijna 60 gasten, aangevuld met leden uit België, Duitsland en Nederland hadden alle tijd om te spreken over fazanten en mogelijke uitwisselingen te bespreken. Directeur van Plantaria Günther Nowak en mede-oprichter van Plantaria Werner Neumann spraken het geïnteresseerde gezelschap toe. Vervolgens werden er rondleidingen gegeven door Werner Neumann, Josef Gerritzma en Han Assink. De nieuwe ontwikkelingen werden in Plantaria getoond en er was een ontspannen samenzijn. De lunch werd gehouden in het restaurant van Plantaria en toen werden vervolgens het hypermoderne papagaaiencomplex van Werner Neumann bezocht en toen de schitterende fazantencollectie van Josef Gerritzma, waar wij gastvrij ontvangen werden met hapjes en drankjes.

Alain Hennache, directeur van Parc Zoologique de Clères en voorzitter van WPA-Frankrijk hield een lezing over de taxonomische problemen en de resultaten van de DNA-onderzoekingen op het gebied van taxonomie en morphologie over deze drie uiterst bedreigde taxa van Centraal-Vietnam. De Edwards' fazant, keizerfazant en Vietnamfazant. Hij constateerde dat wellicht de keizerfazant een natuurlijke hybride is van de Edwards' fazant en een ondersoort van de zilverfazant. Dankzij DNA-onderzoek is bovendien gebleken dat zowel de Edwards' fazant als de Vietnamfazant genetisch buitengewoon dicht bij elkaar staan. Hij sluit niet uit dat de Vietnamfazant genetisch een geïsoleerde populatie is van de Edwards' fazant.

Tot slot werd genoten van een uitgebreid buffetdiner in het parkrestaurant van Plantaria.

Op tweede Pinksterdag werd de reis vervolgd naar fazanterie 'De Rooie Hoeve' waar Merlijn en Marianne de Franse groep gastvrij ontvingen en de lunch voor de groep verzorgden. Merlijn heette de groep van harte welkom en gaf een toelichting over het ontstaan en de toekomst van fazanterie 'De Rooie Hoeve'. In ontspannen sfeer werden de volières bekeken en werd er genoten van de vele kunstobjecten die op een verrassende manier geplaatst zijn in het park en in de ontvangsthal.

Het weer was ons gedurende het bezoek zeer goed gestemd en de groep keerde later op tweede Pinksterdag tevreden terug naar Frankrijk.

Activiteitenkalender

15 maart 2003	Jaarvergadering WPA – Benelux, Café-restaurant "De Wielerbaan" te Budel; Aanvang 14.00 uur
12 april 2003	24 ^{ste} Fazantendag in Burgers' Zoo te Arnhem (onder voorbehoud)
.. 2004	25 ^{ste} Fazantendag in de Antwerpse dierentuin (onder voorbehoud)

De redactie stelt het op prijs indien U bijeenkomsten meldt; dan kunnen zij opgenomen worden in de activiteiten kalender

World Pheasant Association

Nederland – België

Colofon

Eindredactie

a.i. Han Assink

Redactieraad Nieuwsbrief

Han Assink
Loi Burger
Peter Holsheimer
Merlijn van den Wittenboer
Steven Vansteenkiste

Redactieadres

World Pheasant Association
De Vogelhof
Boerenweg 66
5944 EL Arcen
Nederland
Tel: 00 31 (0)77 – 473 1272
Fax: 00 31 (0)77 – 473 2884
Email: vogelhof@worldonline.nl

Secretariaat WPA – Benelux

Ballaststraat 23
B-3900 Overpelt
België
Tel/Fax: 00 32 (0)11-666 525
Email: bird.palace@skynet.be

Bestuur WPA – Benelux

Han Assink, *voorzitter*
Roland van Bockstaele, *vice-v.z.*
Patricia Toelen, *secretaris*
Mariet Vallen, *penningmeester*
Loi Burger
Peter Holsheimer
Agnes Ovington-De Jong
Noel Hendriks

Bankrelaties:

Nederland:

Rabobank Arcen 1033 06 498

België:

ASLK 001 25 61 44 643

Info

www.gn.apc.org/worldpheasant

Lidmaatschap World Pheasant Association – Nederland - België

Lid:	Euro 25,-
Lid begunstiger:	Euro 50,-
Conservation member	Euro 115,-

Aanmelden schriftelijk bij het secretariaat van WPA-Benelux

Projecten van de World Pheasant Association, waarbij de Afdeling Benelux betrokken is:

Indochina Project
DNA - Project
Blyth's tragopaaan Internationaal Stamboek
Cabot's tragopaaan Internationaal Stamboek
Edwards' fazant Internationaal Stamboek
Vietnamfazant Internationaal Stamboek
EJFG - Kamhoenderproject
Kraagfazantenproject
Pauwfazantenproject
Arendrager pauwenproject, Maleisië

WPA - International

President: Keith Howman
Voorzitter: Dick Potts
Voorzitter CBAC: Han Assink
Administratie: Pat Savage

Registered Charity No. 271203

7-9 Shaftesbury Street, Fordingbridge
Hampshire SP6 1JF
Tel: +0044.(0)1425 – 657 129 (UK)
Fax:: +0044.(0)1425 – 658 053 (UK)
Email: wpa@gn.apc.org